

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА
Влајковићева 3
11000 БЕОГРАД

- Маја Гојковић, потпредседник Владе и министар -

Предмет: Иницијатива за повећање буџетске и јавне подршке медијским програмима од јавног интереса који се односе на извештавање о конкретним случајевима, врстама и штетним ефектима корупције (тзв. истраживачко и аналитичко новинарство), као и медијима који промовишу и поштују професионалне стандарде

Поштована госпођо Гојковић

Транспарентност Србија је крајем прошле године представила Извештај о процени услова за пословање са интегритетом у Србији (BICA)¹. Поменуто истраживање, које је спроведено у друштвеном контексту који карактерише, између осталог и нарушавање независности правосуђа политичким утицајем на избор судија, показује да у Србији нису у потпуности обезбеђени услови да привредни субјекти послују са интегритетом. Таква ситуација је мањим делом последица несавршености прописа (где је просечна оцена 85 од могућих 100 поена), а знатно више недовољног ангажовања државних органа у њиховој примени (просечна оцена 47 од могућих 100), што се нарочито огледа у релативно малом броју истражених и откривених случајева коруптивних и сродних кривичних дела која настају у интеракцији између јавног и приватног сектора или унутар приватног сектора. Имајући то у виду, постоји огроман простор да се стање побољша кроз иницијативе пословног сектора, и кроз њихову сарадњу са државним институцијама и цивилним друштвом.

Ради превазилажења проблема Транспарентност Србија је дала 40 препорука за јавни, приватни и цивилни сектор у циљу стварања услова за повећање интегритета. Међу њима су препоруке које се односе на област јавног информисања и медија.

Постоји неколико значајних недостатака када је реч о јавном информисању и раду медија у Републици Србији. И поред тога што је борба против корупције једна од омиљених тема српског друштва и медија, текстови и иницијативе у вези са интегритетом у приватном сектору редак су изузетак. Медији, заједно са државним органима, цивилним друштвом и пословним удружењима требало би да активно промовишу ангажовање компанија у антикорупцијским иницијативама и јачање интегритета у пословном сектору, као и да извештавају о добрим праксама како би побудили потребу јавности за етичким понашањем. Тим пре што бројне компаније наводе да заинтересоване стране редовно извештавају о развојним плановима и пословним резултатима на конференцијама за медије, као и на друштвеним мрежама, интернет странама и интерним порталима, а да међу своје заинтересоване стране убрајају, између осталих, пословна удружења и медије.

¹ https://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/BICA_SRB_ONLINE.pdf

Закон о јавном информисању и медијима ("Сл. гласник РС", бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 - аутентично тумачење) налаже да јавно информисање не подлеже цензури. Не сме се угрожавати слободан проток информација путем медија, као ни уређивачка аутономија медија, а нарочито се то не сме чинити вршењем притиска, претњом, односно уценом уредника, новинара или извора информација. То каже закон, али цензура и самоцензура и даље преовлађују у српском медијском простору.

Медијске слободе у 2019. години су биле такве да је Србија оцењена као "делимично слободна" и заузела је 90 место на листи 180 земаља. Већина медија не може да функционише независно од подршке власти и комерцијалних оглашивача, што их спречава да у потпуности остваре своју улогу у борби против корупције. Средства из буџета – првенствено за пројектно суфинансирање а не оглашавање – пресудна су за опстанак многих српских медија.

Све у свему, било да је реч о приватним ТВ станицама, локалним ТВ станицама или локалним новинама, последњих пет година важи исти принцип када је у питању финансијска не/зависност медија, а самим тим и не/зависна уређивачка политика. Финансијска зависност медија је у великој мери разлог њиховог ретког одлучивања да се баве истраживањем битних проблема друштва, као што је корупција.

Мада постоји донаторска подршка за рад новинара на тим темама, она је углавном усмерена ка невладиним организацијама, у којима раде и новинари и које имају сопствене он-лајн медије, док таква подршка донатора ређе доспева до традиционалних медија и њихових новинара који се питањима борбе против корупције баве у оквиру своје основне професионалне делатности, информативног и аналитичког новинарства.

Због тога већина њих, посебно локалних, не могу себи да приуште независност од потенцијалних оглашивача, па зато и избегавају теме које би могле да наруше интересе доносиоца одлука, било представника централне или локалних власти, било пословних људи, с обзиром да су зависни од њиховог финансирања пројеката, реклама и спонзорства. Мали број агенција за оглашавање у медијима/куповину медијског времена и простора диктира цене и правила, а посредно и уређивачку политику. Готово све ове агенције се повезују са представницима власти, било садашњим или бившим.

У погледу одабира медија у којима ће бити вршено оглашавање не постоје довољно јасна нити свеобухватна правила, али постоји шанса да се у том погледу направе помаци, уколико се примене мере предвиђене Медијском стратегијом.

Мада је корупција постала прилично честа тема истраживачких новинара, компаније из приватног сектора се у тим текстовима третирају као корисници, жртве или починиоци корупције у односима које успостављају са државним и јавним службеницима. Корупција која остаје у целости у приватном сектору или унутар приватних предузећа, и даље се не сматра темом од јавног интереса. Недостатак плурализма у штампаним и електронским медијима у Србији продубљује "дослух" између политичара и већине медија, а ретке храбре истраживачке новинаре и неколицину медија оставља да раде под великим притиском, изложене сталним нападима и вербалним претњама у откривању и истраживању бројних случајева корупције и скандала.

Поред финансијске зависности од спонзора, још један разлог за послушност и аутоцензуру новинара је и страх од губитка посла (сигурност посла у српским медијима не постоји, а у покушају да се задрже посао и плата која иде уз то, већина новинара одлучује за аутоцензуру) као и за личну безбедност.

Кодекс новинара Србије је етички стандард за професионално понашање новинара. У њему се наводи да је дужност новинара да следе професионалне и етичке принципе садржане у Кодексу, и да се супротставе притисцима да те принципе прекрше. Такође се наводи да новинар треба да се супротстави сваком притиску на слободно обављање професије, као и сваком виду цензуре. Поред тога, Кодексом се, у намери да се обезбеди што ефикасније и потпуније придржавање професионалних и етичких стандарда, гарантује пружање подршке и заштите само оним новинарима који се у свом свакодневном раду заиста и придржавају наведених стандарда. Попут ових, ни многи други принципи из Кодекса се не поштују, тако да се квалитет новинарских стандарда у Србији радикално смањује.

Постоји огроман потенцијал да се та ситуација побољша. У Србији постоје новинари и медији који се истраживачки баве темом корупције у јавном сектору и који би то могли да чине и када је у питању пословни сектор. Међутим, потребно је пружити буџетску подршку медијским програмима од јавног интереса који се односе на извештавање о конкретним случајевима, врстама и штетним ефектима корупције.

Неке од прилика да буџетску подршку заиста и пружи Министарство културе и информисања је, бар формално расписивањем конкурса, искористило али недоследно и не у потпуности. Пример добре праксе представљају Конкурс за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја за телевизије у 2021. години² и Конкурс за суфинансирање пројеката организовања и учешћа на стручним, научним и пригодним скуповима, као и унапређивања професионалних и етичких стандарда у области јавног информисања у 2021. години³, које је почетком ове године објавило Министарство. Првонаведени конкурс је расписан ради пружања финансијске подршке медијским садржајима који доприносе остваривању јавног интереса у области јавног информисања. Критеријуми за оцену пројеката били су подељени у две групе – општи критеријуми (мера у којој је предложена пројектна активност подобна да оствари јавни интерес у области јавног информисања, а посебно значај пројекта са становишта остваривања јавног интереса у области јавног информисања) и ближи критеријуми. Са своје стране, ближи критеријуми су били подељени на обраду теме и аналитичко-истраживачки приступ. У оквиру прве групе изричито су наведене, између осталих, теме "лажне вести и дезинформације" и "борба против корупције". Другонаведени конкурс поред тога, у оквиру општих критеријума поред наведеног предвиђа и критеријум "Мера пружања веће гаранције привржености професионалним и етичким медијским стандардима". Када је реч о ближим критеријумима, конкурс предвиђа као критеријуме, између осталих, унапређење и промоција медијског и новинарског професионализма, новинарске аутономије и саморегулације; јачање капацитета новинарских и медијских удружења да допринесу очувању и заштити слободе медија и медијског плурализма; оснаживање редакција и медија на дезинформације и говор мржње, обука за подизање професионалних стандарда у производњи радијских програма.

² <https://www.kultura.gov.rs/konkurs/30/5ffec053c1a0f>

³ <https://www.kultura.gov.rs/konkurs/30/5ffea644a0600>

Недоследност у поступању видљива је најпре код Конкурса за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја за интернет медије у 2021. години⁴. У великом делу, овај конкурс је идентичан са претходно поменутиим конкурсом за телевизијске садржаје, изузев две разлике. Прва разлика се огледа у износу средстава која су њим опредељена, што се може повезати са трошковима израде програмских садржаја за ове две врсте медија. Друга, далеко важнија разлика, састоји су у томе што је у њему, упркос чињеници да је интернет "родно место" и "краљевство" лажних вести, изостављена тема "лажне вести и дезинформације". У односу на претходно описани, Конкурс за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја за штампане медије и сервисе новинских агенција у 2021. години⁵ садржи још једну, нову, разлику. Наиме, у њему нема ни речи о суфинансирању теме "борба против корупције" (поред већ изостављене теме "лажне вести и дезинформације"). Посматрано са становишта ближих критеријума идентичан њему је Конкурс за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја за радио у 2021. години⁶ који такође не помиње ниједну од ове две теме као садржаје које треба финансијски подржати.

Због свега наведеног, позивамо Вас да Министарство културе и информисања без одлагања предузме мере и активности ради повећања буџетске и јавне подршке медијским програмима од јавног интереса који се односе на извештавање о конкретним случајевима, врстама и штетним ефектима корупције (тзв. истраживачко и аналитичко новинарство), као и медијима који промовишу и поштују професионалне стандарде. То се пре свега може учинити расписивањем јавних конкурса за суфинансирање програма од јавног интереса у свим медијима (штампаним, он-лајн, радио и телевизија), у којима ће увек бити, као тема, предвиђене "лажне вести и дезинформације", односно "борба против корупције". Истовремено, потребно је да Министарство културе и информисања обезбеди да се, горе описани, општи и ближи критеријуми заиста узимају у обзир и на одговарајући начин вреднују од стране конкурсних комисија образованих и надлежних за оцену пројеката и садржаја на свим нивоима. Такође, неопходно је да Министарство културе и информисања континуирано улаже напоре да се износи који се опредељују за суфинансирање пројеката из ове области повећају сразмерно објективним финансијским могућностима и потреби јавности да зна. На крају, унапређење се може постићи на тај начин што буџетску подршку не би требало пружити медијима који не поштују професионалне стандарде, било изричитим прописивањем да је неизрицање мере од стране државних органа, регулаторних тела или тела саморегулације због кршења професионалних и етичких стандарда услов за учествовање на конкурсима било његовим рестриктивнијим тумачењем приликом посебног оцењивања критеријума од стране конкурсних комисија.

У Београду, дана 31. маја 2021. године
За организацију Транспарентност Србија

Програмски директор
Немања Ненадић

⁴ <https://www.kultura.gov.rs/konkurs/30/5ffebbd19e591>

⁵ <https://www.kultura.gov.rs/konkurs/30/5ffec27a97144>

⁶ <https://www.kultura.gov.rs/konkurs/30/5ffebe82caca2>